

Mediawijsheid in de les Nederlands

MEER DAN NEPNIEUWS

Wanneer was de laatste keer dat je jezelf nog eens gegoogeld hebt? Verbaasd over wat het internet en dus ook je collega's, leerlingen en hun ouders over je weten? Hoe doe je die ietwat gênante foto verdwijnen met die foute broek en blik en hoe verwijder je je adresgegevens? Na heel wat gedoe, maar vaak ook gewoon niet. Leerlingen die op het einde van het zesde jaar leren solliciteren, kijken verschrikt als ze ontdekken dat werkgevers eerst hun digitale voetafdruk checken. Hoe maken we komaf met die verwonderde reacties en zorgen we bij onze leerlingen (en onszelf) voor een wijzere omgang met media? Deze lessuggesties en inspiratietips zijn een aanzet, zonder tijd te verliezen in de les of te veel voorbereidingswerk te creëren thuis. Dat is toch wat alle leraren willen? Op een makkelijke manier leerplandoelen halen, terwijl we onze jongeren opvoeden tot kritische denkers.

Annelene Timmermans

WAT IS MEDIAWIJSHEID?

Mediawijsheid is niet hetzelfde als digitale wijsheid. Dat laatste gaat over hoe vaardig je bent in het werken met Word of hoe mooi je een Instagrampost kan bewerken met Adobe Spark. Mediawijs zijn, dat gebeurt in onze hoofden: het is kritisch omgaan met media, in alle vormen, als consument én als producent.

Hoeveel maakte je vandaag al gebruik van media? Je checkte mogelijk

Facebook en Instagram, beantwoordde een aantal Whatsappberichten en mails, je vulde je Smartschoolagenda aan, las de krant (digitaal en/of op papier), luisterde naar de radio of wat muziek op Spotify, je las een hoofdstuk uit een nieuwe roman, bekeek een grappig YouTube-filmpje, scrollde door de weersvoorspellingen en leest nu dit tijdschriftartikel. Al gauw loopt je dagelijkse mediagebruik op tot enkele uren, zeker als je media ook voor je job nodig hebt. En laat media nu net de kern zijn van een les Nederlands. Zonder tekst, video of ander authentiek

taalmateriaal hebben we niks. Dus eigenlijk onderwijzen alle taalleraren ook mediawijsheid. Jammer dat onze diploma's dat niet vermelden. We leren leerlingen de OVUR-methode te gebruiken als ze een vaardigheidstaak moeten uitvoeren, vertellen hen over literaire genres, teksttypes, -soorten en -doelen, bespreken (in) formele taalregisters, vergelijken taalvarianten, stellen luistervragen op het beoordelende niveau en laten hen online recensies schrijven. Mediawijsheid is veel meer dan kritisch omgaan met bronnen en echt nieuws van *fake news* kunnen onderscheiden.

Over de auteur

ANNELENE TIMMERMANS

geeft al 13 jaar les in het secundair onderwijs en is praktijklector Nederlands aan de Educatieve Master Talen van de KU Leuven. Ze geeft nascholingen over mediawijsheid en houdt van internationale (uitwisselings)-projecten.

We doen al heel wat, maar wat denk je van deze lesactiviteiten?

1. DIGITALE VOETAFDruk

Deze activiteit werkt het best als leerlingen elkaar nog niet kennen. Op zoek naar een leuke intro voor je eerste les van het schooljaar? Geef je leerlingen dan de opdracht hun buur te googelen en hen die op basis van hun digitale voetafdruk te laten voorstellen aan de rest van de klas. Meteen een mooie opener om de regels voor smartphonegebruik in je les toe te lichten en te vertellen hoe de leerlingen wifi op school kunnen gebruiken. Het is ook een aanleiding voor een bewustwordingsgesprek over hun digitale voetafdruk en zo kan je onmiddellijk horen hoe spreekvaardig je nieuwe leerlingen zijn.

2. DIGITALE TATTOO

Hierna of los van activiteit 1 kan je je leerlingen vertellen over Justine Sacco. Zij stapte in december 2013 op het vliegtuig richting Zuid-Afrika en tweette nog snel het volgende: "Ik ga naar Afrika. Hopelijk krijg ik geen aids. Grapje! Ik ben blank." Toen ze landde, was haar racistische tweet meer dan 3500 keer gedeeld en haar leven was verpest. Ze verloor de steun van haar familie, haar job en zit met een digitale tattoo. In de hoeken van het lokaal voorzie je vier statements en laat je leerlingen daarover discussiëren. Een voorbeeld van een statement zou kunnen zijn: 'Mensen die retweeten, zijn even erg als Justine.' Daarna delen ze hun argumenten met de klas en verzamelen ze zoveel mogelijk leerlingen in hun hoek. Sowieso leidt dit tot een geanimeerd gesprek over Justine Sacco, ontwikkelt hun mediawijsheid zich en creëer je kritische denkers. Het is ook een prima brugje naar soorten argumenten, het debat, tekstdoelen of zelfs humorsoorten.

3. MIJN MEDIALANDSCHAP

Een derde activiteit is een analyse van het medialandschap van de leerlingen. Laat hen eerst noteren hoeveel tijd ze op een gemiddelde dag spenderen aan media. Voor wie een iPhone heeft, is er de handige functie 'schermtijd', die je een realistisch beeld geeft van je eigen smartphonegebruik. Androidgebruikers kunnen diverse apps downloaden die dezelfde informatie geven. Vertel je leerlingen nog niet wat het begrip 'media' precies inhoudt, maar laat hen zelf noteren wat ze ermee associëren en vervolgens hun resultaten vergelijken met elkaar en met gemiddeldes per land, geslacht of leeftijdscategorie. Deze spreekopdracht rond mediawijsheid kan je dan ook gebruiken als aanloop voor schrijftaken allerhande op verschillende niveaus: leerlingen kunnen een verslag maken, een beargumenteerde tekst schrijven over hun mediagebruik of een grafiek bespreken. De mogelijkheden zijn legio.

MEDIAWIJSHEID IN ELKE LES NEDERLANDS EN DAARBUITEN

Ook een opmerking van een leerling tijdens de pauze over een Snapchatfoto die iemand uit een andere klas online zette, kan een aanleiding zijn tot een gesprek over mediawijsheid. Als leraar Nederlands komen leerlingen meestal heel wat aan je vertellen. Grijp elke kans aan om leerlingen kritisch te laten denken, maar wel zonder belerend vingertje. Het is namelijk niet wat leerlingen denken dat van belang is, maar wel hoe ze omgaan met de informatie die hen bereikt.

Werken rond fake news in de klas: enkele tips

Wil je graag rond nepnieuws werken in de klas, dan vind je uitstekend (en gratis) materiaal op deze websites:

- <https://mediawijs.be/tools/educatief-pakket-fake-news>
Dit educatieve pakket van Mediawijs over fake news biedt niet alleen achtergrondinformatie voor leraren over het onderwerp, maar ook lesideeën, links naar websites, quizen en filmpjes. Hieruit kan je zeker een mooie selectie maken voor jouw klasgroep en de leerdoelen die je voor ogen hebt.

- <https://mediawijs.be/eduboxnepnieuws>
Deze edubox van onder andere Mediawijs, VRT en Arteveldehogeschool, maakt leerlingen nepnieuwsdetectives. Ze werken daarbij zelfstandig in groepjes en krijgen zowel achtergrondinformatie over nepnieuws als oefeningen.
- <https://factcheck.vlaanderen/>
De redactie van de website Factcheck Vlaanderen controleert of wat op het internet staat wel degelijk klopt. In Amerika was er al langer www.snopes.com, maar nu is er ook deze Vlaamse variant.